

УДК 657.1:005.52:338

М. В. Дубініна,

д. е. н., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування,

Миколаївський національний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3993-0622>**Ю. Ю. Чебан,**

к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,

Миколаївський національний аграрний

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8231-2918>**С. В. Сирцева,**

к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,

Миколаївський національний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4824-3741>**О. І. Лугова,**

к. е. н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування,

Миколаївський національний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4432-0295>**О. І. Мельник,**

к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Миколаївський національний аграрний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8639-7755>

DOI: 10.32702/2306-6792.2025.15.33

ГАЛУЗЕВА СПЕЦИФІКА ПІДПРИЄМСТВ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСОВОЇ ТА УПРАВЛІНСЬКОЇ ЗВІТНОСТІ ТА ЇХ АНАЛІТИЧНОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ

M. Dubinina,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of Accounting and Taxation, Mykolayiv National Agrarian University

Y. Cheban,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting and Taxation, Mykolayiv National Agrarian University

S. Syrtseva,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting and Taxation, Mykolayiv National Agrarian University

O. Luhova,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting and Taxation, Mykolayiv National Agrarian University

O. Melnyk,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance, Mykolayiv National Agrarian University

INDUSTRY SPECIFICS OF ENTERPRISES AS A FACTOR IN THE FORMATION OF FINANCIAL AND MANAGEMENT REPORTING INDICATORS AND THEIR ANALYTICAL INTERPRETATION

У статті досліджено вплив галузевої специфіки на формування показників фінансової та управлінської звітності підприємств, а також на їх аналітичну інтерпретацію. Розглянуто особливості звітності аграрних, будівельних, торговельних, автотранспортних та переробних підприємств з урахуванням операційного циклу, характеру продукції,

структури активів і витрат, галузевих ризиків тощо. Узагальнено основні фактори галузевих особливостей, які впливають на формування показників фінансової та управлінської звітності підприємств. Обґрунтовано необхідність адаптації облікової політики та підходів до фінансового аналізу відповідно до галузевих умов. Надано визначення управлінню галузевими особливостями під час формування фінансової та управлінської звітності та запропоновано основні його напрями. Виокремлено основні особливості та доцільні напрями аналітичної інтерпретації показників фінансової та управлінської звітності.

The article explores the impact of industry-specific characteristics on the formation of financial and management reporting indicators of enterprises, as well as on their analytical interpretation. It is established that traditional approaches to the preparation and analysis of reports often disregard the operational specifics of enterprises across various sectors, leading to distorted analytical conclusions, reduced management efficiency, and limited relevance of information for external users. The study examines the reporting features of agricultural, construction, trade, transportation, and processing enterprises, considering factors such as the operating cycle, nature of production, asset and cost structure, industry risks, and specifics of cost formation. The key sectoral factors influencing the formation of financial and management reporting indicators are summarized. The necessity of adapting accounting policies and approaches to financial analysis according to industry conditions is substantiated. The concept of managing industry-specific characteristics in the process of preparing financial and management reporting is defined, and its main directions are proposed. Thus, managing industry-specific features in financial reporting is viewed as a process of targeted adaptation of accounting policies, procedures, and approaches, taking into account the enterprise's operational specificity and financial accounting organization, in order to ensure the reliability, comparability, and clarity of financial statements that can be "read" and analyzed by internal and external decision-makers. Key management tools for these industry-specific features include accounting policy, analytical accounting, integration of general and industry-specific regulations, document flow, internal control, automation, analysis, and harmonization of management and financial accounting. Accounting for industry-specific characteristics and reflecting them in financial reporting is a fundamental condition for the reliability of reporting, sound analytical conclusions, and effective management decisions. The article highlights the main features and advisable directions for analytical interpretation of financial and management reporting indicators.

Ключові слова: галузева специфіка, облікова політика, управління, фінансова звітність, управлінська звітність, аналітична інтерпретація.

Key words: sectoral specifics, accounting policy, management, financial reporting, management reporting, analytical interpretation.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Фінансова звітність є основним джерелом інформації для прийняття управлінських рішень, оскільки вона забезпечує цілісне, структуроване та уніфіковане відображення фінансово-господарського стану підприємства, його ресурсного потенціалу, результатів діяльності та фінансових ризиків. Прозорість і достовірність фінансової звітності мають принципове значення для забезпечення довіри з боку зовнішніх і внутрішніх користувачів: інвестування, кредитування, зміна структури власності, оподаткування, внутрішній контроль, стратегічне планування та управлінський аналіз.

Роль фінансової звітності, як інструменту прозорості, підзвітності та порівнюваності, була і продовжує відігравати важливу роль, а в сучасних умовах функціонування підприємств різних галузей економіки стає першочерговою під час прийняття обґрунтованих економічних рішень. Водночас, зміст та структура фінансової звітності значною мірою зумовлюються галузевою специфікою діяльності підприємства. Традиційний підхід до формування фінансової звітності, закладений у національних та міжнародних стандартах, не завжди враховує галузеві особливості операційних циклів, ресурсної бази, ризиків і моделей відображення в обліку доходів. Саме тут вислів "читати баланс" — це не про цифри. Це про взаємозв'язок, галузеву специфіку, аналіз та висновки.

У практиці бухгалтерського обліку та фінансово-господарського аналізу виникає потреба у більш глибокому розумінні та дослідженні впливу галузевих чинників на показники фінансової звітності, відповідно, на аналітичну їх інтерпретацію, оскільки різні види діяльності мають унікальні операційні та фінансові характеристики, що відображаються у фінансових звітах. Так, виробничі підприємства потребують обліку великих обсягів запасів, а підприємства, що надають послуги, можуть мати значні суми дебіторської заборгованості. Ці відмінності впливають на вибір методів обліку, оцінку активів і зобов'язань, а також на склад та елементи фінансової звітності. Виробничі цикли в аграрному бізнесі, довготривалість та складність процесів будівництва, багатоступенева структура собівартості у промисловості потребують адаптації підходів до визнання доходів і витрат, оцінки активів, формування резервів та аналізу. Теоретико-практичні основи формування фінансової звітності мають доповнюватися галузевими особливостями для об'єктивного формування та аналітичної інтерпретації звітних показників. Без урахування цих факторів аналіз звітності може бути некоректним і неінформативним для прийняття управлінських рішень.

З огляду на вищезазначене, постає науково-практичне завдання щодо встановлення закономірності впливу галузевої специфіки на структуру, зміст і аналітичні характеристики фінансової звітності підприємств, що дозволить поглибити її прозорість та якість використання у процесі прийняття управлінських рішень.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Аналіз саме останніх досліджень і публікацій у контексті теми статті надає підстави стверджувати, що питання впливу галузевої специфіки підприємств на формування показників фінансової та управлінської звітності майже не досліджувалося. Я.М. Гринчишин вивчав роль галузевої фінансової звітності аграрних підприємств у задоволенні інформаційних потреб зовнішніх користувачів у 2012 році та довів, що інформація фінансової звітності "не відповідає запитам зовнішніх користувачів" [1].

Більшість досліджень останніх років спрямовані на вивчення проблем формування показників фінансової звітності у загальному розумінні або ж підприємств однієї конкретної галузі. Так, В.М. Кладієв досліджував еконо-

мічну сутність та роль бухгалтерської звітності в інформаційному забезпеченні державного управління, вивчаючи механізм формування звітних показників та фактори, які на нього впливають [2]. Водночас, серед цих факторів галузева специфіка не розглядалася.

Досить актуальними є питання цифровізації економіки країни, зокрема й облікових процесів та формування показників фінансової звітності. Мають місце дослідження щодо ролі і впливу цифровізації економіки на формування та використання показників фінансової звітності підприємств [3, 4]. А.В. Безкоровайна, оцінюючи вплив цифровізації економіки на якісні характеристики фінансової звітності, робить висновок, що "багато якісних характеристик фінансової звітності можна суттєво підвищити за рахунок покращення програмних засобів формування та обробки звітної інформації" [3]. Водночас, на нашу думку, будь-який програмний продукт має враховувати особливості діяльності підприємства конкретної галузі, оскільки вони мають безпосередній вплив на побудову бухгалтерського обліку і формування показників фінансової звітності. Звісно, можна адаптувати програмний продукт, який розроблено, наприклад, для аграрних підприємств, до використання будівельним підприємством, але деякі притаманні для будівництва господарські операції можуть залишитися поза обліком або ж вимагатимуть додаткового контролю з боку працівників облікової служби.

Вищезазначені науковці досліджували також формування фінансової звітності за МСФЗ, але без врахування галузевої специфіки підприємств [4,5].

Актуальною темою для сучасних досліджень є вивчення управлінської звітності. Так, О.С. Лемішовська та В.О. Михайловський серед факторів, що впливають на формування управлінської звітності зазначають "специфіку функціонування й характер діяльності" підприємств, але без деталізації цих факторів [6]. І.Й. Яремко та М.В. Заворітній, вивчаючи особливості формування управлінської звітності в системах управління та планування на підприємстві, також наголошують, що на зміст і структуру управлінської звітності впливатимуть особливості діяльності підприємства, але без предметного розгляду такого чинника [7]. Аналогічні дослідження щодо методології формування управлінської звітності, взаємозв'язку фінансової та управлінської звітності, інформаційного забезпечення та оптимальної структури управлінської звітності вчені розг-

лядають без конкретизації такого чинника як галузева специфіка [8, 9, 10].

Частково автори торкнулися досліджуваної теми щодо діяльності аграрних підприємств, визначивши зв'язок галузевих особливостей та формуванням звітності, а також її аудиторською перевіркою [11].

Отже, погоджуючись із думкою дослідників про те, що галузева специфіка має вплив на формування показників фінансової та управлінської звітності, ми маємо визначити основні фактори такого впливу та напрями управління ними, зокрема й аналітичну інтерпретацію показників звітності.

Основним обліковим законодавчо-нормативним актом, який регламентує формування показників звітності, є закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні", визначаючи уніфіковану структуру та обсяг звітності, а також основні принципи та вимоги до її підготовки [12].

Низка НП(С)БО регулює складання фінансової звітності. Так, НП(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" регламентує фундаментальні положення щодо підготовки звітності [13]; НП(С)БО 25 "Спрощена фінансова звітність" визначає базові засади складання звітності малими підприємствами [14]; Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності окреслюють методологічні підходи до формування звітності [15].

Ряд НП(С)БО регламентує особливості відображення в обліку та формування показників фінансової звітності запасів, основних засобів, заборгованості, доходів і витрат [16-21], а деякі НП(С)БО навіть враховують специфіку діяльності певних підприємств, зокрема НП(С)БО 30 "Біологічні активи" та НП(С)БО 18 "Будівельні контракти" [22,23].

Отже, виникає необхідність комплексного дослідження впливу галузевої специфіки на формування показників фінансової та управлінської звітності підприємств, а також на підходи до їх аналітичної інтерпретації. Галузеві відмінності у структурі активів, видах продукції, тривалості виробничого циклу, облікових оцінках, характері витрат і джерелах доходів вимагають адаптації як самої облікової політики, так і методики фінансового аналізу.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є виявлення та систематизація впливу галузевих чинників на побудову фінансової і управлінської звітності підприємств різних сфер діяльності, а також обґрун-

тування напрямів адаптації аналітичних підходів до інтерпретації їхніх звітних показників.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання: визначити основні характеристики галузевої специфіки, які впливають на структуру та зміст фінансової й управлінської звітності; охарактеризувати особливості формування облікової інформації в аграрній, будівельній, торговельній, автотранспортній та переробній сферах економічної діяльності; визначити основні напрями управління галузевими особливостями під час формування фінансової звітності; виокремити підходи до адаптації фінансового аналізу з урахуванням галузевих особливостей звітності. Реалізація цих завдань дозволить забезпечити більш глибоке, релевантне й практико-орієнтоване використання звітної інформації для цілей управління та прийняття рішень.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Між галузевою специфікою та формуванням фінансової звітності існує тісний двобічний зв'язок. Так, законодавчо-нормативні акти та національні і міжнародні стандарти фінансової звітності можуть передбачати особливі вимоги для окремих галузей: специфічні правила обліку запасів, основних засобів, вибір методу нарахування амортизації тощо.

Наприклад, підприємства, які використовують пальне як товар (торгівельні підприємства) та для власних потреб (виробничі та інші підприємства) мають використовувати для зберігання такого пального правила і документи, що суттєво різняться.

Для обліку основних засобів, окрім НП(С)БО 7 "Основні засоби", яке використовують підприємства інших галузей, аграрні підприємства керуються НП(С)БО 30 "Біологічні активи" [17,22].

Будівельні підприємства використовують НП(С)БО 18 "Будівельні контракти" для визнання доходів і відображення в обліку і звітності витрат, окрім НП(С)БО 16 "Витрати" та НП(С)БО 15 "Дохід" [23,20,21]. Також кожна галузь економіки регламентується низкою спеціальних нормативних документів, які регулюють особливості діяльності таких підприємств, що, в свою чергу, впливає на особливості побудови облікового процесу та формування звітної інформації, а також її аналітичної інтерпретації.

Різні галузі мають різні операційні цикли, специфічні господарські операції, методи виробництва, канали збуту, що впливає не лише

на особливості організації та побудови фінансового обліку, але й на складові фінансової звітності. Наприклад, на обсяг та структуру дебіторської заборгованості, обсяг запасів, суму амортизації.

Так, аграрні підприємства мають тривалий операційний цикл, що характеризується сезонністю, тому у фінансовій звітності знаходять відображення незавершене виробництво, біологічні активи та витрати майбутніх періодів; на звітну дату значно зменшується вартість запасів; відсутні товари.

Будівельні підприємства характеризуються, як правило, довготривалим операційним циклом; віддаленістю об'єктів будівництва від бухгалтерії; складністю процесів, машин і механізмів; особливостями визнання доходів за ступенем завершеності робіт; періодично значним обсягом дебіторської заборгованості, особливо якщо будівництво відбувається за бюджетні кошти, де на сучасному етапі практично відсутні авансові платежі.

Торгівельні підприємства мають значний обсяг витрат на збут та товарно-матеріального обігу.

Автотранспортні підприємства характеризуються великим обсягом витрат на експлуатацію транспорту та оренду. Переробні підприємства мають велику питому вагу запасів, готової продукції, незавершеного виробництва, авансові розрахунки.

Отже, аналізуючи у фінансовій звітності склад та структуру активів, доходів і витрат, а також структуру собівартості можна чітко відстежити зв'язок з галузевими особливостями підприємства і визначити його належність до тієї чи іншої галузі економіки.

За зворотнім напрямом досліджуваного зв'язку можемо зазначити, що фінансова

Таблиця 1. Узагальнені основні фактори галузевих особливостей, які впливають на формування показників фінансової звітності підприємств

Фактори галузевих особливостей	Особливості впливу
Операційний цикл	Тривалість операційного циклу впливає на формування і відображення витрат, доходів і фінансових результатів. В аграрних підприємствах цикл є тривалим і сезонним, у будівельних – довгостроковим, що ускладнює визначення дати визнання доходів. У торгівлі та автотранспортних підприємствах цикл є коротким, що надає змогу оперативного відображати результати діяльності.
Характер продукції, товарів, робіт, послуг	Впливає на формування собівартості. Аграрні підприємства характеризуються сировинною та біологічною продукцією; будівельні – поетапно створюваними роботами чи послугами; торговельні – товарами; автотранспортні – послугами перевезення; переробні – готовою харчовою або технічною продукцією.
Особливі статті звітності	Свідчать про належність до конкретної галузі і впливають на структуру балансу, відповідно, і ряд аналітичних показників. Для аграрної галузі – це біологічні активи; у будівництві – незавершене виробництво, аванси; для сфери транспорту – витрати майбутніх періодів; для торговельних підприємств – товари, для переробних підприємств – готова продукція, сировина.
Структура активів і капіталу	Впливає на ліквідність балансу та амортизаційні відрахування. У сільському господарстві переважають біологічні активи та основні засоби; у торгівлі – товари та грошові кошти; у транспорті та будівництві – рухомі основні засоби; у переробній промисловості – сировина, готова продукція, обладнання.
Специфіка обліку доходів і витрат	Структура витрат формується відповідно до галузевих процесів. Доходи визнаються за різними фактами. У будівництві дохід визнається за ступенем завершеності, у сільському господарстві – під час реалізації врожаю, у торгівлі та переробних підприємствах – за фактом реалізації, в автотранспортних підприємствах – за фактом надання послуги перевезення.
Специфіка формування собівартості	У переробних підприємствах – складна багатостадійна калькуляція; у сільському господарстві – витрати накопичуються впродовж сезону у розрізі культур; у будівництві – за кожним об'єктом будівництва; в автотранспортних підприємствах – за кожним маршрутом або рейсом; у торгівлі – ціна придбання та ТЗВ у розрізі кожного виду товару.
Галузеві ризики та зовнішнє середовище	Впливають на формування витрат та фінансових результатів. В аграрних підприємствах це – погодні умови, біологічні фактори; у будівельних – погодні умови, регуляторні затримки, фінансування; у торговельних – конкуренція, сезонність попиту; в автотранспортних – паливе, запасні частини, простой; у переробних – ціни на сировину, строки придатності.
Розкриття інформації	Можливість інтерпретації та аналізу. Аграрні підприємства надають пояснення щодо оцінки біологічних активів; будівельні – щодо ступені завершеності робіт чи послуг, договірних зобов'язань; торговельні – щодо націнки, дисконтної політики; автотранспортні – щодо собівартості рейсів; переробні – щодо структури витрат, втрат у виробництві.
Регуляторні та стандартні вимоги	Формують додаткові особливості та обмежувальні фактори. Аграрні підприємства – НП(С)БО 30, МСБО 41 [24]; будівельні – ДБН, бюджетне регулювання; торговельні – ліцензування, РРО/ПРРО; автотранспортні – правила перевезень; переробні – вимоги щодо якості, ДСТУ.
Клієнти та канали збуту	Збут може відбуватися протягом звітного періоду або періодично. Аграрні підприємства – переробники, елеватори; будівельні – приватні та бюджетні замовники; торговельні – посередники та кінцеві споживачі; автотранспортні – логістичні компанії, бізнес-клієнти; переробні – роздріб, опт, експорт.

Джерело: сформовано авторами.

звітність надає можливість оцінити фінансовий стан та результати діяльності підприємства у галузі, виявити сильні та слабкі сторони, порівняти їх з конкурентами, виявити та оцінити ризики, прийняти управлінські рішення. Фінансова звітність є основою для галузевого аналізу, який, у свою чергу, допомагає краще розуміти фінансові показники та тенденції у галузі. Галузевий аналіз дозволяє виявити специфічні особливості певної галузі, які потрібно враховувати при складанні фінансової звітності, щоб

Таблиця 2. Основні напрями управління галузевими особливостями під час формування фінансової та управлінської звітності

Напрямок управління	Практичний приклад
Розробка облікової політики з урахуванням галузевої специфіки. Визначення методів оцінки запасів залежно від особливостей обороту. Вибір методу нарахування амортизації відповідно до характеру експлуатації основних засобів. Встановлення критеріїв для визнання доходу. Формалізація обліку біологічних активів, нематеріальних активів, резервів тощо залежно від галузі.	У будівельному підприємстві поетапне визнання доходу відповідно до ступеня завершеності робіт або послуг.
Використання аналітичного обліку та субрахунків. Ведення аналітичного обліку витрат за об'єктами. Деталізація доходів і витрат за видами діяльності, проектами, культурами, партіями продукції тощо. Впровадження центрів відповідальності: виробництво, збут, логістика, управління.	У будівельному підприємстві облік витрат у розрізі об'єктів будівництва та статей кошторису.
Інтеграція галузевих нормативів та регуляторних вимог. Облік державних дотацій, субсидій, бюджетного фінансування з відповідним їх відображенням у фінансових результатах. Врахування спеціальних режимів оподаткування. Дотримання галузевої законодавчо-нормативної бази та галузевих методичних рекомендацій з обліку активів, доходів, витрат, фінансових результатів.	У переробних підприємствах наявність браку, враховуючи вимоги до якості та ДСТУ.
Удосконалення системи документообігу та внутрішнього контролю. Розробка специфічних форм первинних документів, які не мають типової форми, та додаткових первинних і зведених документів. Запровадження внутрішнього контролю за основними операціями, які мають галузеву специфіку. Внутрішній контроль за обліковими оцінками.	На автотранспортному підприємстві розробляють журнали витрат пального та проводиться внутрішній контроль за перевищенням нормативів витрат пального.
Розкриття інформації у примітках до фінансової звітності. Формування та уточнення інформації приміток до звітності, для розкриття галузевої сутності показників (наприклад, пояснення біологічних активів, сезонних коливань, поетапного доходу). Складання деталізованих приміток для управлінських потреб. Надання аналітичної записки до звіту з поясненням особливостей формування основних статей.	Переробне підприємство у примітках до фінансової звітності надає пояснення щодо сезонних коливань цін на сировину та впливу вартості енергоносіїв на собівартість продукції.
Галузева автоматизація обліку. Автоматизація обліку з урахуванням галузевої специфіки. Використання модулів калькулювання, обліку незавершеного виробництва, управління запасами тощо.	У аграрному підприємстві Agri: Бухгалтерія дозволяє відображати всі специфічні господарські операції.
Моніторинг галузевих змін. Відстеження змін у законодавстві, стандартах, ринку. Перегляд облікової політики при зміні умов діяльності. Підвищення кваліфікації облікового та управлінського персоналу у специфіці галузі.	У торговельних підприємствах зміни та правила використання РРО/ПРРО.
Аналіз фінансової звітності. Проведення галузевого аналізу звітних показників з урахуванням специфіки витрат, циклічності, методів оцінки активів, джерел фінансування. Використання коефіцієнтів ліквідності, рентабельності, оборотності тощо з урахуванням типових для галузі нормативів.	Для автотранспортного підприємства аналізується прибуток на 1 км пробігу та собівартість рейсу або маршруту.
Узгодження управлінського та фінансового обліку. Інтеграція звітності за центрами прибутку/витрат у загальну систему обліку для формування повної фінансової картини.	У переробному підприємстві дані про собівартість партій продукції з управлінського обліку автоматично передаються до фінансового модуля для формування форми №2 фінансової звітності.

Джерело: сформовано авторами.

вона була більш релевантною та корисною для інтерпретації її користувачами у контексті прийняття управлінських рішень.

Галузева специфіка підприємства є не лише контекстом та основою діяльності, але й фактором прямого впливу на логіку, структуру, глибину та зміст фінансової звітності. Врахування галузевої специфіки підприємств та відображення у фінансовій звітності інформації на її основі є ґрунтовною умовою для до-

стовірного формування звітності, правильного аналітичного висновку, ефективного управлінського рішення. Узагальнені основні фактори галузевих особливостей, які впливають на формування показників фінансової звітності підприємств, наведено у таблиці 1.

На нашу думку, управління галузевими особливостями під час формування фінансової звітності є процесом цілеспрямованої адаптації облікової політики, процедур та підходів з ура-

хуванням специфіки діяльності підприємства та організації фінансового обліку з метою забезпечення достовірної, порівнюваної та зрозумілої фінансової звітності, яку можна "читати" та аналізувати для прийняття управлінських рішень внутрішніми та зовнішніми користувачами. У таблиці 2 згруповано основні напрями управління галузевими особливостями під час формування фінансової та управлінської звітності.

Аналітична інтерпретація фінансової та управлінської звітності має відображати не лише числові значення показників, але й їхню економічну сутність у контексті галузевих особливостей. Стандартизовані підходи до фінансового аналізу, наприклад, визначення показників ліквідності, рентабельності, ділової активності, фінансової стійкості тощо мають обмежену інформативність без урахування галузевих відмінностей у структурі активів, методах виробництва, циклічності операцій, облікових оцінках та умовах реалізації продукції чи послуг.

Аналітична інтерпретація залежить від структури звітності, оскільки у підприємств різних галузей показники фінансової звітності мають різну економічну вагу. Так, у торгівлі важливим елементом аналізу є оборотність товарних запасів і маржинальний прибуток на одиницю товару. Водночас, у будівництві більш важливими з боку аналізу є структура незавершеного виробництва, тривалість обороту капіталу, собівартість реалізованих проектів, поетапне визнання доходу.

Під час аналізу доцільно врахувати наявну різницю у джерелах прибутку і витрат підприємств різних галузей економіки. Так, аграрні підприємства мають високий рівень сезонності та їхній дохід може визначатися раз на рік, у той час як витрати розподілені на кілька етапів операційного циклу. Отже, аналіз рентабельності слід проводити в річному горизонті, а не за окремими кварталами. До того ж, доцільно враховувати біологічну трансформацію активів, яка впливає на результат ще до реалізації продукції. У переробній промисловості акцент ставиться на питомій вазі витрат на енергоносії, логістику та відходи виробництва, що вимагає детального аналізу елементів собівартості.

Галузева аналітика потребує врахування галузевих аналітичних коефіцієнтів. Наприклад, для автотранспортного підприємства в контексті прийняття управлінських рішень доцільно аналізувати доходи в розрахунку на 1 км пробігу, собівартість одного рейсу, серед-

ню продуктивність одиниці транспорту тощо. Для будівельного підприємства важливими показниками є структура витрат, частка виконаних робіт, середня тривалість об'єкту будівництва, прибуток на об'єкт, аналіз відхилення витрат від кошторису тощо. Рентабельність у розрізі сільськогосподарських культур, собівартість 1 т продукції, врожайність є важливими показниками для аграрного підприємства. Аналітична інтерпретація фінансової та управлінської звітності торговельного підприємства передбачає визначення оборотності товарів, аналізу дисконтної політики та торгової націнки тощо.

Маємо відмітити значну роль управлінської звітності в галузевому аналізі. Так, управлінська звітність надає можливість деталізації фінансових показників за центрами витрат, сегментами бізнесу або видами продукції, робіт, послуг. Такий аналіз дозволяє оцінити реальну рентабельність окремих напрямів (наприклад, доставку, види перевезень, нові види послуг чи продукції тощо); оперативно оцінювати відхилення фактичних витрат від нормативних, запланованих або кошторисних; обґрунтовувати управлінські рішення щодо оптимізації витрат, реструктуризації портфелю клієнтів, інвестування в прибуткові напрями тощо.

Як і за будь-яким іншим напрямом, аналізуючи показники фінансової звітності підприємств різних галузей економіки, доцільно використовувати комплексний аналітичний підхід. Проведення горизонтального аналізу (динаміка за періодами), вертикального аналізу (структурний аналіз), коефіцієнтного аналізу з адаптованими формулами, кореляції управлінських та фінансових показників дозволяє сформувати комплексне уявлення про фінансовий стан підприємства, виявити причинно-наслідкові зв'язки між операційною діяльністю та кінцевими результатами, а також приймати обґрунтовані управлінські рішення з урахуванням галузевої специфіки підприємств.

Отже, аналітична інтерпретація звітності набуває реальної цінності лише тоді, коли вона адаптована до умов конкретної галузі. Застосування формальних формул для визначення аналітичних показників не може надати інформації для реальної оцінки, на підставі якої доцільно буде прийняти управлінське рішення. Для цього має бути глибоке розуміння кожної статті звіту та її величини, як саме така величина формується і як вона змінюється залежно від технології, сезонності, обліко-

вої політики та ринкових умов. Лише за такого підходу фінансова та управлінська звітність стають дієвим інструментом підтримки стратегічних рішень щодо підприємства конкретної галузі.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Проведеним дослідженням доведено, що галузева специфіка підприємств відіграє значну роль у формуванні фінансової та управлінської звітності, а також безпосередньо впливає на точність, повноту та релевантність аналітичної інтерпретації її показників. Встановлено, що досліджувані підприємства різних галузей (аграрні, будівельні, торговельні, автотранспортні, переробні) мають суттєві відмінності за операційним циклом, характером продукції, структурою активів, методами формування доходів і витрат, що зумовлює необхідність адаптації облікової політики, підходів до оцінки, розкриття інформації та побудови аналітичних моделей.

Результати дослідження підтвердили, що стандартизовані форми фінансової звітності не в повній мірі забезпечують адекватну інформативність для цілей внутрішнього аналізу та управлінських рішень без урахування галузевої приналежності суб'єкта господарювання. У зв'язку з цим, особливого значення набуває інтеграція фінансової та управлінської звітності, побудова гнучких аналітичних систем на основі галузевих коефіцієнтів, врахування технологічних та економічних чинників, що притаманні тій чи іншій сфері діяльності.

До основних результатів дослідження можна віднести виділення головних факторів галузевого впливу на показники звітності; визначення специфіки побудови фінансової звітності для підприємств окремих галузей; надання визначення терміну та виокремлення основних напрямів управління галузевими особливостями під час формування звітності; обґрунтування необхідності використання галузевих аналітичних підходів і методів для підвищення точності висновків.

Разом з тим, проведені дослідження відкривають широкі можливості для подальших наукових розвідок. Найбільш актуальними та перспективними з них, на нашу думку, можна визначити розробку адаптивних методик фінансового аналізу для підприємств конкретних галузей; удосконалення форм управлінської звітності з урахуванням галузевої

специфіки; дослідження впливу змін облікової політики на релевантність фінансової інформації в різних секторах економіки; формування моделей інтегрованої звітності як об'єднання фінансових, управлінських та нефінансових показників в умовах цифрової трансформації.

Література:

1. Гринчишин Я. М. Роль галузевої фінансової звітності у задоволенні інформаційних потреб зовнішніх користувачів. Облік і фінанси АПК: науково-освітній портал. URL: <https://magazine.faaf.org.ua/rol-galuzevoi-finansovoi-zvitnosti-u-zadovolenni-informaciynih-potreb-zovnishnih-koristuvachiv.html>
2. Кладієв В. М. Економічна сутність та роль бухгалтерської звітності в інформаційному забезпеченні державного управління. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2024. Том 9. Вип. 3. С. 262—269. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-3-46>.
3. Безкоровайна Л. Вплив цифровізації економіки на формування та використання показників фінансової звітності підприємств. Управління змінами та інновації. 2025. Вип. 13. С. 32—37. DOI: <https://doi.org/10.32782/СМІ/2025-13-5>.
4. Бойко Р., Воронко Р. Формування та подання фінансової звітності у форматі XBRL: стан, проблеми та перспективи впровадження в Україні. Вісник ЛТЕУ. Економічні науки. 2020. Вип. 61. С. 51—56.
5. Безкоровайна Л. В. Проблеми формування показників фінансової звітності підприємств України за МСФЗ. Підприємництво і торгівля. 2023. Вип. 39. С. 17—24. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2023-39-02>
6. Лемішовська О. С., Михайловський В. О. Управлінська звітність підприємства: теоретико-методичні аспекти та принципи формування. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення та проблеми розвитку. 2023. Вип. 1 (9). С. 179—188.
7. Яремко І. Й., Заворітній М. В. Управлінська звітність в системах управління та планування на підприємстві: особливості формування та змістові параметри. Ефективна економіка. 2022. Вип. 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10282>. DOI: 10.32702/2307-2105-2022.5.5
8. Ясінська А. Методологія формування управлінської звітності в системі управління підприємством. Економіка та суспільство. 2024. Вип. 66. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-88>

9. Гевлич Л. А., Гевлич І. Г. Фінансова та управлінська звітність вітчизняних підприємств. Економіка і організація управління. 2020. Вип. 1 (37). С. 49—59.

10. Поліщук О. Т., Шимко Н. О. Управлінська звітність підприємства: інформаційне забезпечення й оптимальна структура. Економіка та суспільство. 2021. Вип. 32. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-42>

11. Дубініна М. В., Чебан Ю. Ю., Сирцева С. В., Лугова О. І., Мельник О. І. Вплив галузевих особливостей діяльності аграрних підприємств на формування фінансової і управлінської звітності та організацію її аудиторської перевірки. Агросвіт. 2025. Вип. 14. С. 23—33. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2025.14.23>

12. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 19.07.1999 № 996-XIV; станом на 10.08.2022 [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 25.07.2025).

13. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності": наказ Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73; станом на 17.02.2023 [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 25.07.2025).

14. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 25 "Спрощена фінансова звітність": наказ Міністерства фінансів України від 25.02.2000 № 39; станом на 10.08.2021 [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00> (дата звернення: 25.07.2025).

15. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: наказ Міністерства фінансів України від 28.03.2013 № 433; станом на 30.12.2013 [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13> (дата звернення: 25.07.2025).

16. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9 "Запаси": наказ Міністерства фінансів України від 20.10.1999 № 246; станом на 07.10.2022 [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> (дата звернення: 25.07.2025).

17. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби": наказ Міністерства фінансів України від 27.04.2000 № 92; станом на 26.05.2022 [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (дата звернення: 25.07.2025).

18. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість": наказ Міністерства фінансів України

від 08.10.1999 № 237; станом на 29.09.2020 [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text> (дата звернення: 25.07.2025).

19. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 "Зобов'язання": наказ Міністерства фінансів України від 31.01.2000 № 20; станом на 29.09.2020 [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text> (дата звернення: 25.07.2025).

20. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 "Дохід": наказ Міністерства фінансів України від 29.11.1999 № 290; станом на 29.09.2020 [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text> (дата звернення: 25.07.2025).

21. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 "Витрати": наказ Міністерства фінансів України від 31.12.1999 № 318; станом на 29.09.2020 [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення: 25.07.2025).

22. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 30 "Біологічні активи": наказ Міністерства фінансів України від 18.11.2005 № 790; станом на 12.05.2022 [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05#Text> (дата звернення: 25.07.2025).

23. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 18 "Будівельні контракти": наказ Міністерства фінансів України від 28.04.2001 № 205; станом на 29.09.2020 [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0433-01#Text> (дата звернення: 25.07.2025).

24. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 41 "Сільське господарство". URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_027#Text (дата звернення: 25.07.2025).

References:

1. Hrynychshyn, Ya.M. (2011), "The role of industry financial reporting in meeting the information needs of external users", available at: <https://magazine.faaf.org.ua/rol-galuzevoi-financevoi-zvitnosti-u-zadovolenni-informatsiynih-potreb-zovnishnih-koristuvachiv.html> (Accessed 25.07.2025).

2. Kladiiev, V.M. (2024), "The economic essence and role of accounting reporting in the information provision of state administration", *Ukrains'kyj zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniky*, vol. 9, no. 3, pp. 262—269. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2024-3-46>.

3. Bezkorovajna, L. (2025), "Impact of digitization of the economy on the formation and use of financial statement indicators of enterprises", *Upravlinnia zminy ta innovatsii*, vol. 13, pp. 32—37. DOI: <https://doi.org/10.32782/CMI/2025-13-5>.
4. Bojko, R. and Voronko, R. (2020), "Formation and submission of financial reporting in XBRL format: status, problems and prospects for implementation in Ukraine", *Visnyk LTEU. Ekonomichni nauky*, vol. 61, pp. 51—56.
5. Bezkorovajna, L.V. (2023), "Problems of formation of financial reporting indicators of Ukrainian companies according to IFRS", *Pidpriemnytstvo i torhivlia*, vol. 39, pp. 17—24. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2023-39-02>
6. Lemishovs'ka, O.S. and Mykhajlovs'kyj, V.O. (2023), "Management reporting of the enterprise: theoretical and methodological aspects and principles of formation", *Menedzhment ta pidpriemnytstvo v Ukraini: etapy stanovlennia ta problemy rozvytku*, vol. 1 (9), pp. 179—188.
7. Yaremko, I. and Zavoritnii, M. (2022), "Managerial reporting in management and planning systems at the enterprise: formation features and content parameters", *Efektivna ekonomika*, vol. 5, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10282> (Accessed 25.07.2025). DOI: 10.32702/2307-2105-2022.5.5
8. Yasins'ka, A. (2024), "Methodology of the formation of management reporting in the enterprise management system", *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 66. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-66-88>
9. Hevlych, L.L. and Hevlych, I.H. (2020), "Financial and management reporting of domestic enterprises", *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, vol. 1 (37), pp. 49—59.
10. Polischuk, O.T. and Shymko, N.O. (2021), "Management reporting of the enterprise: information significance and optimal structure", *Ekonomika ta suspil'stvo*, vol. 32. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-32-42>
11. Dubinina, M.V. Cheban, Yu.Yu. Syrtseva, S.V. Luhova, O.I. and Mel'nyk, O.I. (2025), "Influence of sectoral peculiarities of agricultural enterprises on the formation of financial and management reports and organisation of their audit", *Ahrosvit*, vol. 14, pp. 23—33. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2025.14.23>
12. Verkhovna Rada of Ukraine (1999), The Law of Ukraine "On Accounting and Financial Reporting in Ukraine", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/996-14> (Accessed 25.07.2025).
13. Ministry of Finance of Ukraine (2013), Order "National accounting regulation (standard 1 "General requirements for financial reporting"", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (Accessed 25.07.2025).
14. Ministry of Finance of Ukraine (2000), Order "National accounting regulation (standard 25 "Simplified financial reporting"", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00> (Accessed 25.07.2025).
15. Ministry of Finance of Ukraine (2013), Order "Methodological recommendations for filling out financial reporting forms", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0433201-13> (Accessed 25.07.2025).
16. Ministry of Finance of Ukraine (1999), Order "National accounting regulation (standard 9 "Inventories"", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99#Text> (Accessed 25.07.2025).
17. Ministry of Finance of Ukraine (2000), Order "National accounting regulation (standard 7 "Fixed assets"", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text> (Accessed 25.07.2025).
18. Ministry of Finance of Ukraine (2020), Order "National accounting regulation (standard 10 "Receivables"", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text> (Accessed 25.07.2025).
19. Ministry of Finance of Ukraine (2000), Order "National accounting regulation (standard Accounting Standard 11 "Liabilities"", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-00#Text> (Accessed 25.07.2025).
20. Ministry of Finance of Ukraine (1999), Order "National Accounting Standard 15 "Revenue"", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0860-99#Text> (Accessed 25.07.2025).
21. Ministry of Finance of Ukraine (1999), Order "National Accounting Standard 16 "Expenses"", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (Accessed 25.07.2025).
22. Ministry of Finance of Ukraine (2005), Order "National Accounting Standard 30 "Biological Assets"", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1456-05#Text> (Accessed 25.07.2025).
23. Ministry of Finance of Ukraine (2001), Order "National Accounting Standard 18 "Construction Contracts"", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0433-01#Text> (Accessed 25.07.2025).
24. Ministry of Finance of Ukraine (2012), "International Accounting Standard 41 "Agriculture"", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_027#Text (Accessed 25.07.2025).

Стаття надійшла до редакції 27.07.2025 р.